

OPDRACHT 3
1968 en de Rote Armee Fraktion

Kijk naar de interactieve tijdlijn van het Duitsland Instituut Amsterdam voor meer informatie en historisch beeldmateriaal over het naoorlogse Duitsland.
www.duitslandinstituut.nl/1961-tot-1991

I *De roerige jaren zestig en zeventig*

De jaren zestig zijn een roerige periode in Europa. Eind jaren zestig worden verschillende steden overspoeld door protesten, zoals Parijs, Praag en Berlijn. De jongere generatie breekt met haar ouders en mengt zich in de politiek. De jongeren hebben kritiek op de consumptiemaatschappij en op het functioneren van de democratie. Ook in West-Duitsland verheffen jongeren hun stem.

- a Hieronder zie je een aantal gebeurtenissen uit de jaren zestig en zeventig. Zet deze in de juiste volgorde van vroeg naar laat. Je kunt gebruikmaken van de interactieve tijdlijn of het *Naslagwerk Geschiedenis* van het Duitsland Instituut Amsterdam.
- b Welke jaartallen of periodes horen (ongeveer) bij de onderstaande gebeurtenissen? Schrijf deze erbij.

A Op een aantal hoge posten van de Bondsrepubliek (West-Duitsland) zitten ex-nazi's, die niet zijn aangeklaagd. Bondskanselier Kurt Kiesinger heeft bijvoorbeeld een twijfelachtig oorlogsverleden.

Studenten protesteren in München tegen de 'Notstandsgesetze' (noodverordeningen). Bron: Bundesarchiv

- B De Rote Armee Fraktion zorgt voor veel onrust in West-Duitsland. Er volgen meerdere bomaanslagen en overvallen waarbij dodelijke slachtoffers vallen. De harde kern van de groep wordt opgepakt en veroordeeld tot levenslange celstraffen.
- C Tijdens een demonstratie tegen de komst van de Perzische sjah in West-Berlijn wordt de student Benno Ohnesorg neergeschoten. De kogel komt uit een pistool van een politieagent en is van dichtbij afgeschoten. Jongeren spreken van moord. De demonstraties escaleren.
- D Er heerst een generatieconflict tussen jongeren en hun ouders, die de oorlog hebben meegemaakt. De politiek negeert lange tijd de oorlogsmisdaden uit de Tweede Wereldoorlog. Jongeren willen van hun ouders en grootouders weten, wat zij in de oorlog hebben gedaan. Het wantrouwen tussen de jongere en oudere generatie loopt op.
- E Tijdens de escalatie van demonstraties plegen jongeren, onder wie de oprichters van de RAF, een brandaanslag op twee woonhuizen in Frankfurt. Ze willen hiermee een revolutie ontketenen.
- F De CDU/CSU (christendemocraten) en SPD (sociaaldemocraten) boeken een verkiezingsoverwinning. Met ruim 90% van de zetels in het parlement vormen zij een 'grote coalitie'. Voor oppositie is in het parlement haast geen ruimte meer.
- G De tweede generatie RAF-leden probeert de harde kern uit de gevangenis te bevrijden. Er volgt een lange periode met meerdere aanslagen, overvallen en ontvoeringen, waarbij dodelijke slachtoffers vallen. De Duitse regering treedt hard op tegen de RAF. Deze periode staat bekend als de Duitse Herfst. Uiteindelijk pleegt de harde kern zelfmoord in de gevangenis. De tweede generatie RAF-leden weet deels te vluchten naar de DDR of wordt opgepakt.
- H Als protest tegen de Grote Coalitie in het parlement vormt zich een buitenparlementaire oppositie. Jongeren en studenten uiten met demonstraties, lezingen en bijeenkomsten kritiek op het functioneren van de Duitse democratie.
- I Een groep geradicaliseerde jongeren bevrijdt een van de brandstichters uit de gevangenis. Daarna schrijven zij een verklaring, waarin ze uitleggen een rood leger te willen opbouwen. Deze groep staat vanaf dat moment bekend als de Rote Armee Fraktion.

2 *Protest op de universiteit*

Studenten zijn kritisch ten opzichte van de overheid en de universiteit. Met name de magere denazificatie na de Tweede Wereldoorlog is een pijnpunt. Op hoge posities op de universiteit en in de politiek zitten ex-nazi's, die niet vervolgd zijn. Ook trekken de studenten het functioneren van de democratie in twijfel. Als de regering aankondigt *Notstandsgesetze*, noodwetten, te willen invoeren, waarbij de overheid in tijden van nood meteen kan ingrijpen, lopen de gemoederen hoog op. Een vergelijking met nazi-Duitsland wordt snel gemaakt.

Hiernaast zie je een foto van een studentenprotest. Op 9 november 1967 hangen studenten van de Universiteit Hamburg een spandoek uit tijdens de beëdiging van de rector — een officiële en feestelijke bijeenkomst, waarbij de professoren in traditionele toga's verschijnen. Op hun spandoek staat 'Unter den Talaren, Muff von 1000 Jahren', wat een beroemde uitdrukking wordt.

- a Op het spandoek staat 'Unter den Talaren, Muff von 1000 Jahren', wat zoveel betekent als: onder de toga's zit de stank van 1000 jaren. Waar protesteren de studenten tegen? Waar naar verwijzen de '1000 Jahren'? Wat wordt daarmee bedoeld? Leg uit hoe deze actie past in de bredere agenda van de Duitse studentenprotesten.
- b De studentenprotesten waren onderdeel van de Außerparlamentarische Opposition (buitenparlementaire oppositie). Waarom wordt deze beweging zo genoemd?
- c *Notstandsgesetze* zijn een pijnpunt voor de Außerparlamentarische Opposition. Leg uit waarom. Gebruik daarbij de begrippen 'continuïteit' en 'verandering', en geef voorbeelden uit de Duitse geschiedenis.

Bron: Staatsarchiv Hamburg

3 *Radicalisering*

Tijdens de demonstraties komt het meermaals tot gewelddadige confrontaties tussen jongeren en de politie. Het geweld van de politie roept tegengeweld op en de protesten worden grimmiger. De dood van Benno Ohnesorg op 2 juli 1967, die door een West-Berlijnse politiemans van achteren wordt doodgeschoten, is een kantelpunt. Het wantrouwen jegens de politie en de staat neemt toe.

In 1970 verspreiden geradicaliseerde jongeren het pamflet *die Rote Armee aufbauen*, nadat zij Andreas Baader uit de gevangenis hebben bevrijd. Vanaf dat moment is de Rote Armee Fraktion een feit. Deze terroristische groep zorgt voor veel onrust in West-

Anarchistische Gewalttäter

– Baader/Meinhof-Bande –

Wegen Beteiligung an Morden, Sprengstoffverbrechen, Banküberfällen und anderen Straftaten werden steckbrieflich gesucht:

Meinhof, Ulrike,
7. 10. 34 Oldenburg

Baader, Andreas Bernd,
6. 5. 43 München

Enastin, Gudrun,
15. 8. 40 Bartholomee

Meine, Holger Klaus,
26. 10. 41 Hamburg

Raspe, Jan-Carl,
24. 7. 44 Seelede

Stachowiak, Ilse,
17. 5. 34 Frankfurt/Ohm.

Jülichke, Klaus,
6. 9. 47 Mannheim

Angustin, Ronald,
28. 11. 49 Amsterdam

Braun, Bernhard,
25. 2. 46 Berlin

Reinders, Ralf,
27. 8. 48 Berlin

Barz, Ingeborg,
2. 7. 48 Berlin

Möller, Irmgard,
13. 5. 47 Bielefeld

Mohaupt, Brigitte,
24. 6. 49 Rheinberg

Achterath, Axel,
15. 4. 36 Hannover

Hammerschmidt, Katharina,
14. 12. 43 Dänzig

Keszler, Rosemarie,
24. 8. 47 Ebersberg

Haasner, Siegfried,
24. 1. 52 Soltau/Bayern

Brockmann, Heinz,
1. 3. 48 Cittersdorf

Fichter, Albert,
18. 12. 44 Stuttgart

Für Hinweise, die zur Ergreifung der Gesuchten führen, sind insgesamt **100 000 DM** Belohnung ausgesetzt, die nicht für Beamte bestimmt sind, zu deren Berufspflichten die Verfolgung strafbarer Handlungen gehört. Die Zuerkennung und die Verteilung erfolgen unter Ausschluss des Rechtsweges.

Mitteilungen, die auf Wunsch vertraulich behandelt werden, nehmen entgegen:

Bundeskriminalamt – Abteilung Sicherungsgruppe –
53 Bonn-Bad Godesberg, Friedrich-Ebert-Straße 1 – Telefon: 02229 / 53001
oder jede Polizeidienststelle

Vorsicht! Diese Gewalttäter machen von der Schußwaffe rücksichtslos Gebrauch!

Gezocht: de ‘anarchistische geweldplegers’ van de RAF, alias de ‘Baader/Meinhof-bende’. Bron: Haus der Geschichte, Bonn

Duitsland: er volgen verschillende bomaanslagen, bankovervallen en ontvoeringen. Hierna zie je twee vertaalde passages uit het pamflet:

‘Kameraden. Het heeft geen zin om de verkeerde mensen het juiste te willen uitleggen. Dat hebben we lang genoeg geprobeerd. De Baader-bevrijdingsactie hoeven we niet aan de intellectuele praatjesmakers, de mietjes, de betweters te verklaren, maar aan de potentieel revolutionaire delen van het volk. Dat betekent, aan degenen die meteen deze actie begrijpen, omdat ze zelf gevangenen zijn. Die niets geven om de praatjes van de “linksen”, omdat ze geen resultaten hadden. Degenen die het zat zijn!

Als we het Rode Leger niet opbouwen, kunnen de zwijnen alles doen, kunnen de zwijnen verder gaan: opsluiten, ontslaan, in beslag nemen, kinderen stelen, bang maken, schieten, heersen. Het conflict laten escaleren betekent dat ze niet meer kunnen doen wat ze willen, maar moeten doen wat wij willen.’

- Noem verschillen en overeenkomsten tussen de Außer-parlamentarische Opposition en de Rote Armee Fraktion. Gebruik daarbij voorbeelden uit de tekst.
- ‘De Rote Armee Fraktion roept op tot geweld.’ Onderbouw deze stelling met voorbeelden uit de tekst en de Duitse geschiedenis.
- Is de Rote Armee Fraktion een voorbeeld van continuïteit of verandering? Licht je antwoord toe met ten minste twee voorbeelden.

Deze opdracht is ontleend aan: Krijn Thijs (red.), *Duitsland 1918–1991. Twintig vensters op een bewogen eeuw* — Onderwijseditie (Boom Uitgevers Amsterdam/Duitsland Instituut Amsterdam, 2021)